

Dr Milivoj Car,
Poljoprivredni fakultet, Zagreb

NEKI OD OSNOVNIH FAKTORA SVRSISHODNOG RJEŠAVANJA PROBLEMA NASTAMBI KRAVA

Proizvodnja mlijeka je kemijsko-prerađivačka industrija čije osnovno proizvodno postrojenje tvori krava. Ona je kompletno postrojenje, unutar kojega teku sve faze tehnološkog procesa prerade sirovine u završni kemijski produkt — mlijeko. Da bi jasno definirali obim problema koje moramo rješavati u okviru diskusije o nastambi za krave muzare, neophodno je naglasiti da je mlijeko najjeftiniji izvor kvalitetnih bjelančevina i energije za ishranu ljudi, te da je ono i jedini naš sigurni izvor animalnih bjelančevina za proizvodnju svinjskog mesa, brojlera i proizvodnju jaja. Ako k tome dodamo da je u našim uvjetima i proizvodnja goveđeg mesa direktno povezana s proizvodnjom mlijeka, bit će potpuno jasan značaj te proizvodnje. Odatle je jasno da su rješenja osnovnih problema naše stočarske proizvodnje uvjetovana uspješnim rješavanjem problema proizvodnje mlijeka.

Definirajući kravu kao kemijsko-prerađivačku tvornicu, mi impliciramo da u njezinoj proizvodnji djeluju sve zakonitosti industrijske proizvodnje. Među tim zakonitostima dolazi, sigurno, na prvo mjesto, postojanje naučnih istraživanja čiji rezultati tvore tehničku osnovicu proizvodnje. Bez nauke i naučnog rada danas nema uspješne proizvodnje. Druga značajna zakonitost industrijske proizvodnje jest ovisnost financijskih efekata o kapacitetima za proizvodnju i stupnju njihovog iskorištavanja. Što su veći kapaciteti to je mogući i veći materijalno-financijski rezultat proizvodnje. Iskorištavanje kapaciteta ovisi u vrlo velikoj mjeri, između ostalog, i o kvaliteti radnika koji učestvuju u procesu proizvodnje pa je to sve odlučniji faktor u realizaciji moderne i uspješne industrijske proizvodnje.

Ne razmatrajući, momentano, značaj prve zakonitosti industrijske proizvodnje, zaustavit ćemo se, u kratkim crtama, na problemima povezanosti visine proizvodnih kapaciteta krava i kadrova koji rade u proizvodnji mlijeka s problemima nastamba.

Krava je kao proizvodno postrojenje izgrađivano kroz nekoliko hiljada godina. Što je čovjek svjesno povećavao njen proizvodni kapacitet to se ona sve više udaljivala od uvjeta slobodne prirode i sve više tražila specijalni ambijent, koji bi isključivao djelovanje uvjeta slobodne prirode. Taj smo ambijent mi stvarali prilagođavajući uvjete zahtjevima krava, a ne obrnuto. Kako je težnja čovjeka za grlima većih proizvodnih kapaciteta konstantna, jer je financijski efekat proizvodnje ovisan o njegovoj visini, to on selekcijom stalno mijenja osobine grla, a time i njihove zahtjeve prema vanjskoj sredini. To je stalan proces koji teče od početka domestikacije i koji će ići sve dalje i dalje, a koji se zapravo svodi na težnju čovjeka da mijenja prirodu. To postavlja pred čovjeka zadatak formiranja novih sredina koje odgovaraju kravama poboljšanih osobina i koje zadovoljavaju njihove povećane i promijenjene zahtjeve, kako bi se i time osiguralo iskorištavanje njihovih proizvodnih kapaciteta. Da bi čovjek stvorio fizičke mogućnosti formiranja kontroliranog ambijenta i time stvorio uvjete kojih nema u slobodnoj prirodi, a za zadovoljavanje potreba krava, on je morao pristupiti izgradnji nastambi.

Povećanjem proizvodnih kapaciteta krava povećali su se i njihovi zahtjevi, pa su i nastambe morale biti sve bolje i bolje, odnosno sve složenije i složenije. No nastambe su nastale i zbog potreba primjene niza tehničkih zahvata u proizvodnji, pa je ambijent morao odgovarati ne samo kravi kao biološkoj jedinici, nego je morao osigurati i njenu proizvodnju, uz maksimalno iskorištavanje njenog proizvodnog kapaciteta. Dakle, nastamba je morala osigurati egzistenciju krave kao biološkog sistema i postizanje maksimalnih financijsko-materijalnih rezultata preko omogućavanja potpunog iskorištavanja njenog kapaciteta. Ona, dakle, ima biološku, tehničku i ekonomsku funkciju. S obzirom da je ona jedan od faktora proizvodnje to se i njena uloga mora analizirati sa stanovišta efekta produkcije.

Takvim pristupom problemu izgradnje nastambi za krave dolazimo do zaključka da one nisu samo prostorija za smještaj krava, koje im moraju osigurati odgovarajući ambijent, nego i radno mjesto čovjeka. To je novo u pristupu problemima nastamba krava i stoke općenito. Do sada se problem izgradnje nastambi nije rješavao s tog stanovišta, pa su stajale bile sa gledišta čovjeka vrlo neugodna i odbijajuća radna mjesta. To je dovelo do pojave da su na rad u stajama dolazili samo relativno lošiji radnici i da su kvalitetni i kulturni kadrovi bježali u industriju i druge djelatnosti. Rezultat je bio: negativan utjecaj negativnog izbora kadrova na proizvodnju. Ako hoćemo visoku proizvodnju i ako hoćemo potpuno iskorištavanje visokih kapaciteta

visokoproduktivnih krava, moramo imati visokokvalitetne kadrove, a oni će opet ući u takvu proizvodnju, ne samo ako im je visoka zarada nego i ugodno radno mjesto. Odatle i potreba da se u zahtjeve kojima mora zadovoljiti staja unese i zahtjev da se staje moraju graditi i kao radno mjesto čovjeka, a ne samo kao nastambe za krave i prostor za poduzimanje tehničkih zahvata povezanih s realizacijom proizvodnje.

Međutim, problem staja se ne postavlja samo kao problem nastambi nego i kao problem organizacije farmi.

Svaka industrija, pa tako i biološka, ima ne samo centralno postrojenje nego i niz drugih postrojenja i elemenata čije funkcioniranje omogućuje nesmetani rad centralnog postrojenja. Transponirajući to u proizvodnju mlijeka, možemo ustvrditi da sama staja za sebe, ne može funkcionirati, nego da je funkcionirajuća jedinica farma, pa da se problemi nastambi moraju rješavati u okviru rješavanja problema izgradnje farme kao cjeline. Odatle i potreba razmatranja problema nastambe kao dijela farme.

Razmatranje, dakle, problema nastambi krava moralo bi obuhvatiti slijedeća područja:

1. Nastamba i njena uloga:
  - a) u iskorištavanju proizvodnih kapaciteta krava, kao bioloških industrijskih postrojenja koja su izgrađena dugim razvojem;
  - b) kao fizičkih okvira koji omogućuju formiranje specijalne ekološke sredine i tehničkih uvjeta za proizvodnju.
2. Nastamba krava kao radno mjesto čovjeka.
3. Nastamba krava kao dio farme.

Razmatranje svih navedenih problema moramo provoditi i sa stanovišta financijskih efekata — zarade — proizvodnje, polazeći od osnovne misli da nam nije interesantna jeftina staja i primitivna farma, nego jeftina, intenzivna i rentabilna proizvodnja. To je potrebno još jednom istaći, jer je neshvatljivo kako teško u svijest nekih ljudi prodire činjenica da je biološka industrija vrlo osjetljiva i komplicirana proizvodnja i da je za osiguranje njene visoke efikasnosti neophodno osigurati odgovarajuća sredstva proizvodnje. Djelomično objašnjenje te pojave nalazi se u potpuno pogrešnom gledanju na poljoprivrednu proizvodnju i njenu ekonomiku, koje polazi od seljačke proizvodnje i njene računice, odnosno od sitne farme. Osnova poljoprivred-

ne proizvodnje prestaje biti seljak i seljački posjed, te male farme i njihove računice, a postaje veliki poljoprivredni pogon organiziran po principima industrije, pa se on u pogledu osnovnih normi proizvodnje izjednačuje s ostalom industrijom. Posljedice tako organizirane poljoprivredne proizvodnje bit će višestruke i dovest će do povećanja efikasnosti proizvodnje u stočarstvu, ali i do zatvaranja škara cijena sa svim implikacijama i konsekvencama te pojave.